

מסורת הש"ס

- ↑ מדה כו: תוספתא דהלכות פ"ג, (ג) [עיי' מוס' גדה כו: ד"ה למעשין], (ה) י"א שמן, (ד) מדה נה, אהלות פ"ג מ"ג, (ס) [נסתדרין טו,] (ו) כ"ק מ"ז, חולין נח. תמורה לא, (ז) י"א דודאי, (ח) [בערך גלגל ט' ובערך גנגילין],

נוסחת הריב"ן

[ג] רקב טולו: [ב] שקבין: [ג] דקבין: [ד] [אכל כי מי' גלגלין] לחמא כביי: [ה] זיל להכא לגבי חד מת אחא למימר: [ו] דרקב הבא כי תרוד דסקלת כי מיבעי' ל' כי קא מיבעיא לי מי כי' או דלמא לי'ש תיקו הס"ד ואח"כ מה"ד מיפיש פריש מיניה ונעשה לו גלגלין הס"ד:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מתיב רבי נתן ברבי אושעיא רקב הבא: (ב) שם דלמא דרך עקב קאתי דמי' או דלנקברו זה עם זה לעולם אימא לך דנעשו גלגלין זה לזה ואין לו תורת רקב: גזו שערו וקברו עמו נעשה לו גלגלין. ד' אכל כי לא גזו והניחו מחובר כמו שהוא לא נעשה לו גלגלין: **שערו העומד ליגזו**. קודם מיתה כגון שהכניד עליו שערו כגזוז דמי ונעשה לו גלגלין ואין לו רקב: **הא לא גזו לא**. ואע"ג דעומד ליגזו: לא ס"ק גזו הוי גלגלין. כלומר מדרכה בר בר חנה ליכא למשמע מדיי דהא דרבה בר בר חנה אמר דכי גזו הוי גלגלין אכל לא

גליון הש"ס

גמ' בעי חזקיה שערי העומר גלגלי. עיי' גיטין דף גט ע"א:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] תוס' ד"ה חזן וכו' או מאהלי עוליהם הוא טעם חיותו הוא טעם נמחקו וי"ב סו' טעמו: [ב] ד"ה צע' וכו' מי הוי כשאר חיות כשאר נמחק וי"ב בשעת חיזיון וכו' כ"ל:

הגהות התוספות

- ז"ל כלומר שחלם תרוד
- ז"ל ממת.
- ז"ל אלא נשמיר דמ"ס עקב קאתי וכן נמי להכא גבי אידיך מת דילמא דרך עקב קאתי ואין לו תורת רקב אלא מדלא אמר הכי ש"מ דרקב הבא מן העקב יש לו תורת רקב: ס"ד **אי דאירקיע כוליה מת**. כלומר לעולם אימא לך דרקב וישאב מן העקב טהור והכי קציעינא מיין
- ז"ל פיי וגם.
- ז"ל מי הוי בשעת חיזיון דמ"ס כמות גזוז מי: 7. ז"ל אי גזוז.
- ז"ל שנתמז.
- גרסות הראש' וז' מיהר לרקוב והרקיע גם האבר שאלא.
- ז"ל וכו'.

פ' הרא"ש

איזהו מת שיש לו רקב. שכלא תרודו מופר (רקבו ביהו) ורקב גופמן טמא באהל נקבר בארון של שיש. שלא נתערב רבוקן אחר בעפרו. אבל אם נקבר בכתותו או בארון של עץ או על גבי רצפה של אבנים) [לנבים] אין לו דין רקב: אין רקב אלא הבא מן הבשר ומן הגידין ומן העצמות מכולם צריך שיהיה ברקב: אין מן העצם טמא אע"ג דליכא בשר. ולא מצי לשנויי דה"מ מן הבשר לבדו טהור עד שיהיה עמו עצמות וגידין דא"כ הול"ל מן הבשר ומן העצם טהור והוה דייקנא עד דאיכא גידים בהדיהיה: אי אפשר לבשר ועצמות בלא גידים.

ועולא שהוכיז גידים איצטרך לאפקוי נפל שלא נתקשרו איבריו זה לזה: [נעשו גלגלין זה לזה] בערוך גרס גלגלין ופי' עפר מעורב ממקום אחר לשון דבר שמתגלגל ועוד פי' גלגלין קונטרייאם דלא גמירי רקב אלא במת שנקבר לבדו. והרקוב ועמדו על מלא תרודו. שאכלו עש ולא נשאר בכל א' כי אם חצי תרודו. וצ"ע למה נקט שעמדו על מלא תרודו רקב ולא נשאר מהם יותר. תנן התם פ"ד דאהלות כל שבמת

כהן גדול פרק שביעי נויר

איזהו מת שיש לו תורת רקב נקבר ערום כו'. אכל אם נקבר

בכסותו אפי' צארון של שיש אין לו תורת רקב לפי שכסותו שנקרבת עמו נעשית לו תערובת ואנו אין לנו הלכה למשה מסיני שיהא

רקב מטמא אלא רקב הבא מן המת עצמו בלא תערובת וכן אם

ת"ר **א**יזהו מת שיש לו רקב מת שנקבר ערום בארון של שיש או על גבי רצפה של אבנים זהו מת שיש לו רקב נקבר בכסותו בארון של עץ או על גבי רצפה של לבנים זהו מת שאין לו רקב אמר עולא **ב** אין רקב אלא הבא מן הבשר ומן הגידים ומן העצמות איתיביה רבא לעולא רקב הבא מן הבשר טהור הא מן העצם טמא ואע"ג דליכא בשר אימא הכי רקב הבא מן הבשר טהור עד שיש עצם בבשר הא ליכא גידים אי אפשר לבשר ולעצמות בלא גידים אמר רב **ג** שמואל בר אבא א"ר יוחנן **י**שני מתים שקברן זה עם זה נעשו גלגלין זה לזה מתים **ה** רב נתן רקב הבא מב' מתים טמא אמר רבא שקברו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו והרקובו ועמדו על מלא תרודו רקב אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן **י**גזו שערו וקברו עמו נעשה לו גלגלין **ז** תנן התם **ה**כל שבמת טמא חוץ מן השינים והשער והצפורן ובשעת חיבורן כולן טמאין **ח** בעי חזקיה שערו העומד לגלח צפורן העומד ליגזו מאי **ט** מי אמרינן כל העומד ליגזו כגזוז דמי או דלמא השתא מיהא הא מחוברין וניפשוט ליה מדרבה בר בר חנה טעמא משום דגזו הא לא גזו לא הכי קאמר גזו הרי זה גלגלים לא גזו **י** מיבעי ליה בעי ר' ירמיה רקב הבא מן העקב מהו כי גמרין רקב הבא מכוליה מת אבל דאתי מן עקב לא או דלמא לא שנא ת"ש דתני ר' נתן ברבי אושעיא רקב הבא משני מתים טמא ואי ס"ד הבא מן העקב לא זיל הכא דלמא דרך עקב קאתי והבא דלמא דרך עקב קאתי **י** אי דאירקיב כוליה מת וקאתי דרך עקב הכי נמי אלא הכא כגון דאירקיב חד אבר וקאתי דרך עקב מאי תיקו בעי רבי ירמיה עובר במעי אשה הוי גלגלים או לא כיון **י** דאמר מר עובר ירך אמו הלכך גופה הוא ולא הוי גלגלין או דלמא כיון דסופו לצאת מיפרש פריש מינה ואת"ל **י**עובר דסופו לצאת מיפרש פריש מינה שכבת

נשאר רקבוצית לתרוד: **תנן** התם **ב**מס' אהלות (פ"ג מ"ג) כל שבמת טמא וגם^ה העור ופליגי בה **ב**פ' דס נדה (מדה נה). איכא למ"ד דרבנן ואיכא למ"ד דאורייתא: **ח**וץ מן השינים והשער והצפורן. שטהורין אף מדרבנן: ובשעת חיזיון למת כולן טמאין. שהנוגע או מאהיל עליהם איהוה נוגע או מאהיל על המת דהו יד לטומאת המת: **בעי** חזקיה שערו העומד **ז**יגזו מהו. מי הוי ב' [כשאר] חיבורין למת וטמא או כגזוז^ה דמי ולא מטמא במת אף במחובר למת או דלמא מטמא צעורו מחובר בו ויש מפרשים דלענין גלגלין קא מיבעיא ליה כגזוז^ה דמי ונעשה

גלגלין או לא ומיהו [כפי'] קמא מסתברא דקאי אמתניתין דכל שבמת טמא: **טעמא** דגזוז. או הוי גלגלין הא לא גזו לא ומיירי בכל ענין אף משער העומד ליגזו וקאמר דלא גזו דלא הוי גלגלין הכי נמי נימא דבשעת חיבורו טמא דהוי כגופו: **א**לא גזו **י**ביבעי **א**ך. כלומר לרבה בר בר חנה גופיה קא מיבעיא ליה היכא דלא גזו ולהכי נקט גזו דצנזוז דוקא הוא דפשיטא ליה:

רקב הבא מן העקב מהו. לפי שצנעקצו של אדם יש בו עוצי צצר שאין בו חיות ומיבעיא ליה אי גמירי ציה רקב או לא: **הבא מכוליה מת**. כלומר מכל הצצר שיש בו חיות: **ר**רקב **הבא משני מתים טמא**. ולעיל אוקמיה רבא כגון שעומד^ה על מלח תרודו שלל נשאר משניהם כי אם מלח תרודו: ואי סלקא דעתך דהא מן העקב לא. כלומר (לא) שאינו מטמא: זיל הכא דלמא דרך עקב קאתי. כלומר שמא יש בו מן העקב ולהכי נקט דלמא צוה ודאי' דשמא מן העקב אכלן עש חיה הרקב נשאר מן שאר הגוף: היכי דמי. כלומר היכי הוי [צעיין] ודאי אי דארקיע כוליה מת ואמי דרך עקב ה"נ דיש לו רקב דבהכי מיירי הא דתני רב נתן כשנרקב כל המת ונרקב גם העקב שיש בו דין רקב אלא [צעיין] היכא דארקיע חד אבר הרגל ואתי דרך העקב דליכא למימר לפי שאין חיות צצצר העקב [מיהר] להקריב⁹ כציה¹⁰ האי גוויא לא גמירי רקב: **ע**ובר **ב**מעי **א**שה **מי** הוי **ג**לגלין. כשני מתים שקברן זה עם זה:

פרק שביעי נויר

נא.

איזהו מת שיש לו רקב. מלח תרודו רקב: מטמא צאהל ונויר מגלח עליו: **ש**נ**ק****ב****ר** ערום בארון של שיש או עץ גבי רצפה של אבנים. שאינה נשחקת ואין להסתפק בעפר אחר כי אם צרקב גוף של מת: **נ**ק**ב****ר** בכסותו ואפילו בארון של שיש או ערום בארון של עץ או עץ גבי רצפה של לבנים. שנומות לישחק וליכתש מאליהן: זהו מת שאין לו רקב. ואפילו לקח ארבע או חמש תרודין מן רקב שלו שזודאי יש כאן מלח תרודו מגוף המת טהור כדאמרין צפ' המפלת (מדה כו:) מה תחילתו דבר אחר נעשה לו גלגלין משמע דצהא ליכא מאן דפליג שאם נתערב דבר אחר עמו בתחילתו אינו מטמא: **א**מר **ע**ולא **א**ין רקב **א**לא **ה**בא מן הבשר ומן הגידין ומן העצמות. מכולס נכיר שיהא הרקב: **ה**א מן העצם. לחוד טמא: **ו**ה**א** **ל**יכא גידין. ולא הוה מצי לשנויי דהכי קאמר ומנ^ה הצצר לחודיה טהור עד שיהא רקב עלס וגידין צהדי צצר דא"כ לימני מן הצצר ועלס טהור ודייקינן עד דליכא גידין צדהייחו: **א**"א **ל**בשר ועצמות בלא גידים. ועולא שהוכיז גידים אלטרך לאפוקי נפל שלל נתקשרו אבריו צגידים וצרייתא לא מיירי צהכי אלא בולד נגמר: **ש**ני **מ**תים שנקברו זה עם זה נעשו גלגלין זה לזה. וצפרק המפלת (שס כו:) גרסינן בכל הספרים גנגילאן וגם צערוך **ט** פי' גלגלים עפר הוא שמעורב ממקוס אחר לשון דבר המתגלגל ועוד פריש צערוך נגלגלין קונטרייא"א צנע"ז דלא גמירי רקב אלא של מת אחד ולא שיש מת אחר מעורב בו: **מ**ת**י****ב** **ר**ב נתן רקב **ה**בא **מ**שני **מ**תים **ט**מא. וקא ס"ד דמיירי שנקברו יחד:

ונ**ר****ק****ב****ו** **ו**ע**מ**דו **ע**ל **מ**לא **ת**רודו. אחר שאכלן עש ולא נשאר בכל אחד אלא חצי תרודו וכיון שהיה כל אחד יחידי שנקברו יש לכן דין רקב ויש חימה למה נקט ועמדו על מלח תרודו רקב אחד שלל נשמיר³ וי"ל דלרצותא נקטיה [דאפילו] כי אין צשיינא אלא תרודו אחד דליכא השתא רקב מן העקב אפ"ה הוי ציעור כתרודו⁴ דלקמן פשטינן מינה ציעור דרקב הבא מן העקב מהו דגם לפי הדימוי שמעי' דמת דארקיע כוליה מיהא מטערך רקב העקב נשאר רקבוצית לתרוד: **תנן** התם **ב**מס' אהלות (פ"ג מ"ג) כל שבמת טמא וגם^ה העור ופליגי בה **ב**פ' דס נדה (מדה נה). איכא למ"ד דרבנן ואיכא למ"ד דאורייתא: **ח**וץ מן השינים והשער והצפורן. שטהורין אף מדרבנן: ובשעת חיזיון למת כולן טמאין. שהנוגע או מאהיל עליהם איהוה נוגע או מאהיל על המת דהו יד לטומאת המת: **בעי** חזקיה שערו העומד **ז**יגזו מהו. מי הוי ב' [כשאר] חיבורין למת וטמא או כגזוז^ה דמי ולא מטמא במת אף במחובר למת או דלמא מטמא צעורו מחובר בו ויש מפרשים דלענין גלגלין קא מיבעיא ליה כגזוז^ה דמי ונעשה

גלגלין הא לא גזו לא ומיירי ציה רקב או לא: **הבא מכוליה מת**. כלומר מכל הצצר שיש בו חיות ומיבעיא ליה אי גמירי ציה רקב או לא: **הבא משני מתים טמא**. ולעיל אוקמיה רבא כגון שעומד^ה על מלח תרודו שלל נשאר מב' כ"א מלא תרודו ואי ס"ד הבא מן העקב לא כליו שאינו מטמא זיל להכא דלמא דרך עקב קאתי פי' למה טמא כלך לדרך זו ותאמר שמת מן העקב בא ולא תטמאנו ודאי והמאהיל עליו ונכנס למקדשו או

אכל קודש בשגגה מכיא קרבן ושמת חולין בעורה הוא. אי דארקיב כוליה מת ואתי דרך עקב ה"נ אם נרקב כל הגוף ונרקב גם העקב לא מבעיא ליה דודאי טמא אלא הכא כגון דארקיב חד אבר וקאתי דרך עקב. שעדיין לא נרקב שאר הגוף כ"א העקב ואותו אבר הסמוך לעקב ואיכא למימר לפי שאין חיות בעקב [מיהר] לרקוב והרקוב גם האבר שאצלו ובכה"ג לא גמרי רקב: עובר במעי אשה מי הוי גלגלין.

עין משפט גר מצוה

כה א מיי' פ"ו מהל' מירות הלכה ג ופי"ג מהל' טומאת מת הלכה ד סמג עשין קכו:
בו ב ג מיי' פ"ו מהל' מירות הלכה ד ופי"ג מהל' טומאת מת הלכה ה סמג עשין קכו:
וד מיי' פ"ד מהל' טומאת מת הלכה ג:
בו ה ו מיי' פ"ג מהל' טומאת מת הלכ יג סמג עשין קל"א:
כה ז מיי' שס הלכה ה ופי"ו מהל' מירות הלכה ד:

מוסף רש"י

בארון של שיש וכו'. דהשתא אין תערובת קרקובינו (דזה כו:). נקבר בכסותו. דליכא קרקוביות, או אפילו ערום בארון של עץ. דליכא קרקוביות, או על גבי רצפה של אבנים. שעפין נמחה, זהו מת שאין לו רקב. שאין רקב על ממומא, מפני דנכ' חלמי המעורב בו (שס). עובר ירך אמו. והרי הוא כלאמל אמציה (חולין נח.).

פ' הרא"ש (המשך)

טמא ואף העור טמא איכא מאן דאמר מדרבנן. ואיכא מ"ד מדאורייתא: חזון מן השינים והשער והצפורן. כפי' דם הנוה מפ' טעמא משום דבעי דומיא דרצנצ מה עצם שנבאר עמו ואין גזעו מחליף אף כל שנבאר עמו ואין גזעו מחליף יצאו השינים שלא נבארו עמו יצאו שער ועיפרון שאע"פ שנבארו עמו גזעו מחליף ובשעת חיבורו הכל טמא והנוגע בהם כנוגע בבשר המת: בעי חזקיה שערו העומד ליגזו וכו' גבול היה להם לגידול שער מתי היה עומד ליגזו ומיבעיא ליה אי מטמא בשעת חיבורן למת. וי"מ דמבעי ליה אם נעשה גלגלין כאילו היה גזוז וקברו עמו. ולא נהירא דגזוז דמ"ס טעמא דגזוז וכו' משמע ליה דרבה בב"ח איירי ביה צניין אפי' עומד ליגזו וקאמר דוקא גזוז. ולא גזוז חבעי לך דרבה בב"ח מיבעי ליה היכא דלא גזו ולהכי נקט גזו דבגזוז דוקא הוה פשיטא ליה: רקב מן העקב מהו לפי שיש בעקבו של אדם עוצי בשר שאין בו חיות ולהכי מיבעי ליה אם רקבבותו מטמא שהוא אינו חשוב כגוף המת כי גמירי רקב הבא (מן שלא) [מכוליה] מה. כלומר שבא מן דבר שמת עין המת שבשעת מיתה מת הכל יחד אבל דאתי דרך עקב לא. לפי שמחיים הוי כבשר המת. רקב הבא מב' מתים טמא ואוקמה רבא לעיל כגון שצמדו על מלא תרודו שלא נשאר מב' כ"א מלא תרודו ואי ס"ד הבא מן העקב לא כליו שאינו מטמא זיל להכא דלמא דרך עקב קאתי פי' למה טמא כלך לדרך זו ותאמר שמת מן העקב בא ולא תטמאנו ודאי והמאהיל עליו ונכנס למקדשו או